

International Journal of Mardin Studies
(IJMS), 2023, 4(1), s. 7-23.

Mardin Eski Köşk Sineması Restitüsyon Önerisi

Öğr. Gör. Dr. Lale KARATAŞ
Arş. Gör. Aydın ALPTEKİN
Prof. Dr. Murat YAKAR

Mardin Eski Köşk Sineması Restitüsyon Önerisi

Lale KARATAŞ¹
Aydın ALPTEKİN²
Murat YAKAR³

Özet

Tarihi yapılar; toplumda geçmişte yaşamış insanların anılarını, yaşam biçimlerini, sosyo-kültürel düzeylerini, medeniyetlerini günümüze taşıyarak geçmişteki somut ve somut olmayan kültürel öğeleri yansıtan bir sergi görevi üstlenmektedir. Mardin’de kentin ikonik bir sembolü olarak kabul edilen Eski Köşk Sineması Binası, son yıllarda yapı malzemelerinin bozulması, yapının bazı bölümlerinin yıkılarak yok olması gibi problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda, bu çalışmada geleneksel kagir bir yapı olan Mardin Eski Köşk Sinemasının işlevsel, mekânsal ve yapısal dönüşümünün izleri incelenerek, yapının özgün durumuna dair bir restitüsyon önerisi sunulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda arşiv belgeleri, eski fotoğraflar, tarihi ve güncel literatür kullanılarak, yapının özgün işlevi ve mimari özellikleri ile süreç içinde geçirdiği değişiklikler araştırılmıştır. Elde edilen bulgular; yapıya dair kat planları ve cephelerine dair restitüsyon önerileridir. Yapılan çalışma ile yapının özgün durumuna dair bilgiler sunulmuştur. Ve böylece ileride yapılacak koruma müdahalelerinde yapının ruhuna aykırı müdahalelerin önüne geçilecek ve yapıya dair kolektif hafızanın canlandırılması sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Geleneksel Kagir Yapı, Kentsel Kimlik, Restitüsyon, Koruma, Sürdürülebilirlik.

Mardin Old Mansion Cinema Restitution Suggestion

Abstract

Historical buildings act as an exhibition that reflects the tangible and intangible cultural elements of the past by bringing the memories, lifestyles, socio-cultural levels, civilizations of the people who lived in the past in the society to the present. The Old Mansion Cinema Building, which is considered an iconic symbol of the city in Mardin, has faced problems such as deterioration of building materials and destruction of some parts of the building in recent years. In this context, in this study, it is aimed to present a restitution proposal for the original state of the building by examining the traces of the functional, spatial and structural transformation of the Mardin Old Mansion Cinema, which is a traditional masonry building. In this context, using archival documents, old photographs, historical and current literature, the original function and architectural features of the building and the changes it underwent in the process were investigated. The findings obtained are the floor plans of the building and the restitution proposals for its facades. With the study, information about the original state of the building was presented. And thus, in future conservation interventions, interventions against the spirit of the building will be prevented and the collective memory of the building will be revived.

¹ Öğr. Gör. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehircilik Bölümü, karataslale@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8582-4612.

² Arş. Gör., Mersin Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü, aydinalptekin@mersin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5605-0758.

³ Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Harita Mühendisliği Bölümü, myakar@mersin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2664-6251.

Keywords: Cultural Heritage, Traditional Masonry Building, Urban Identity, Restitution, Conservation, Sustainability.

1. Giriş

Modern restorasyonun kurucularından Cesare Brandi; sanat eserlerinin maddi unsurlarının hem görünüş hem de sosyal yön açısından araştırılmaması nedeniyle pek çok içler acısı ve yıkıcı yangınların ortaya çıktığını vurgulamakta ve bunu bir örnekle şu şekilde açıklamaktadır: Ocaktan alınmamış mermerin yalnızca fiziksel yapısı varken, bir heykeldeki mermer, bir görüntünün aracı olmak için radikal bir dönüşüme uğramış ve insan elinin emeği sayesinde tarihin bir parçası olmuştur (Brandi, 2005). Bu örnek ile Brandi; tarihi yapıların sadece fiziksel görünüşten ibaret olmayıp, geçirdikleri dönemlerin özelliklerini yansıttıkları ve mutlaka yapıların yenilenme süreçlerinde tarihsel süreçlerinin anlaşılması gerektiği vurgulamaktadır. Literatüre bakıldığında da daha önce yapılan tarihi yapılara yönelik restorasyon ve restitüsyon önerileri çalışmalarında ortak olarak, mekânın ruhunu tam anlamıyla yansıtabilme için yapının tarihi boyunca geçirdiği dönüşümlerin daha kesin ve ayrıntılı bir biçimde anlaşılması gerektiği vurgulanmaktadır (Acar Ata, 2019; Akın, 2018; Araújo vd., 2009; Bilgiç & Erdem, 2020; Bulut, 2018; Çakmak, 2019; Croci, 2000; Dalkılıç, 2010; Karadayı & Gören, 2019; Karataş vd., 2022a; Kazaz, 2021; Kourdou & Cherradi, 2016; Oliveira & Bonfim, 2019; Pérez vd., 2013; Şenalp & Beycan, 2019; Yao & Xiang, 2021; Zhu, 2011). Böylece mekânın ruhuna aykırı müdahalelerin ve bir koruma planının önüne geçilerek mimari hatıraların kaybı önlecektir.

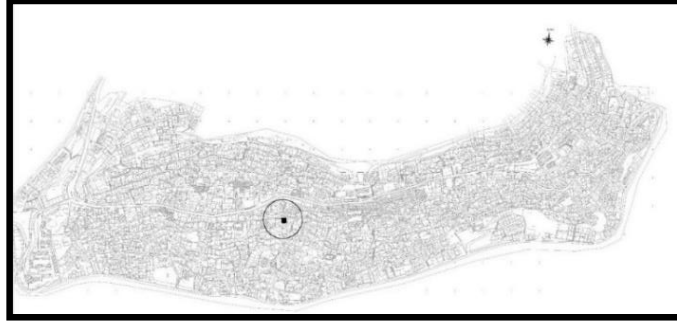
Tarihi yapılar; toplumda geçmişte yaşamış insanların anılarını, yaşam biçimlerini, sosyo-kültürel düzeylerini, medeniyetlerini günümüze taşıyarak geçmişteki somut ve somut olmayan kültürel öğeleri yansıtan bir sergi görevi üstlendikleri için (Günaydın vd., 2021) bu yapılar halkların ve yerlerin yaşam kültürüne açılan pencerelerdir. Bu yapıların bir kentin tarihi kimliğini yansıtmaya ve koruma becerisindeki başarısı ise, mekânsal unsurların yanında yaşam tarzları, sosyo-kültürel durumları gibi yer duygusunun oluşumunu sağlayan somut olmayan değerleri de yansıtmaya ile mümkündür (Karataş vd., 2022b). Yer duygusu mekânsal özelliklerle doğrudan bağlantılı olup, mekânsal özelliklerin hafızalarda oluşturduğu bireysel ve kolektif anlatıların bir toplamıdır (Relph, 1976). Bu bağlamda tarihi bir kenti neyin oluşturduğunu anlamak için yerel halkın neye değer verdiğini anlamak gerekmektedir (Lynch, 1960). Topluluk bağlılığı da bir yer duygusu yaratmada bir faktördür. Hummon'un (1992) dediği gibi, yer duygusu, sosyal bağlılık ve yerel aidiyet duygusunu içerir. Son yıllarda yapılan birçok çalışma, tarihi yapıların yenileme projeleri ile bir yer duygusu yaratmanın, sakinlerin o yere olan bağlılığını nasıl geliştirdiğini ve böylece o bölgenin arzu edilirliliğini zenginleştirdiğini ve yer duygusunun mutlaka yenileme projelerinde korunması gerektiği vurgulanmaktadır (Ujang & Zakariya, 2015; Shamsuddin & Ujang, 2008; Karataş vd., 2022c).

Tarihi bir kentteki insanların hafızasında yer edinmiş, o yere ait olma hissini uyandırıp kolektif hafızanın sürdürülebilirliğini sağlayan her yapı şehrin kimliğinin bir parçasını oluşturan bir unsur olup, bu yapıların korunması ve yaşatılması o kentin kimliğinin güçlenmesine katkı sağlayacaktır (Steele, 1981; Dal ve Öcal, 2013; Küçükkaya vd., 2006). Bir yerin mekânsal özellikleri, bireylerin yer hakkındaki duygularını ve orayı değerlendirmelerini de etkilemekte ve yer kimliğinin kaybı, aidiyet duygusu ve yere bağlılık kaybına neden olmaktadır (Michelson, 1976). Bu bağlamda literatürde yapılan çalışmalar, tarihi bir kentteki hangi tarihi yapıların topluluk üyeleri tarafından yer kimliğini oluşturan parçalar olarak kabul edildiğini belirleyen çalışmalara ihtiyaç olduğunu vurgulamakta, bu unsurların farkına varılarak ve güçlendirilerek daha elverişli kentsel mekanlar oluşturulabileceğini vurgulamaktadır (Salah Ouf, 2001; Zandieh & Seifpour, 2019).

Bu bağlamda Salah Ouf (2001) ve Zandieh & Seifpour(2019)'ın tarihi bir kentteki hangi tarihi yapıların topluluk üyeleri tarafından yer kimliğini oluşturan parçalar olarak kabul edildiğini belirleyen çalışmalar yapılması gerektiği önerisinden yola çıkılmıştır. Günümüzde Mardin'de sosyo-kültürel bağlamda kentin ikonik bir sembolü olarak kabul edilen ancak literatürde pek yer verilmeyen Eski Köşk Sineması Binası, son yıllarda yapı malzemelerinin bozulması, yapının bazı bölümlerinin yıkılarak yok olması gibi problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Oysa ki Mardin'in kültürel tarihinde önemli bir yeri olan bu yapının yaşatılması kapsamında, mimari özelliklerinin bütünüyle ortaya konulması son derece önemlidir. Bu bağlamda, bu çalışmada geleneksel kagir bir yapı olan Mardin Eski Köşk Sinemasının işlevsel, mekânsal ve yapısal dönüşümünün izleri incelenerek yapının özgün konumuna dair bir restitüsyon önerisi sunulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda tarihsel süreç içinde yapı grubunun geçirdiği dönemlere ilişkin bilgi ve belgeler için arşiv belgeleri, eski fotoğraflar, tarihi ve güncel literatür kullanılarak, yapının özgün mimari özellikleri ile süreç içinde geçirdiği değişiklikler araştırılmış ve belgelenmiş, analitik rölövesi yapılmıştır. Orijinal mekân çözümlemesi için ise, karşılaştırmalı çalışma ve yapının kendinden gelen izlerden yararlanılarak yapıya dair restitüsyon önerileri hazırlanmıştır. Bu çalışma ile güncel literatürde pek fazla bilinirliği olmayan Mardin Eski Köşk Sineması'nın özgün değerleri ortaya çıkarılmış ve edinilen bilgi ve belgelerin paylaşımının sağlanması hedeflenmiştir.

1.1. Yapının Konumu ve Tarihiçesi

Mardin Artuklu ilçesinin Ulucamii mahallesinde bulunan 410 ada 17 nolu parselde bulunmaktadır (Şekil 1).

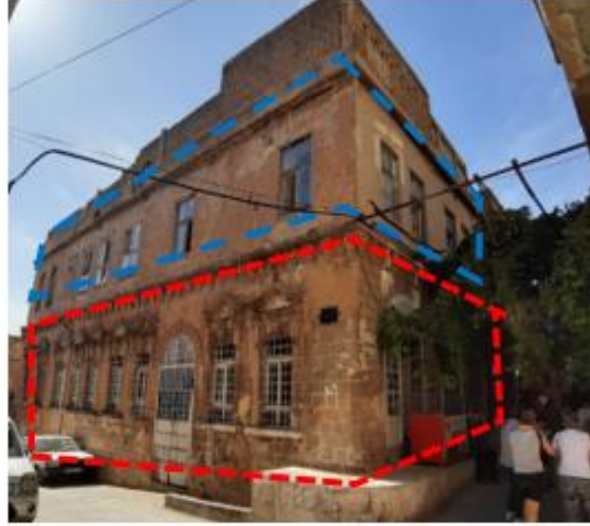
Şekil 1. Mardin kentsel sit alanı haritasında yapının konumu

Mardin'in Artuklu ilçesinde bulunan yapı eskiden Sinema Salonu ve Cumhuriyetin ilk çeyreğinde İstiklal Mahkemesi olarak kullanılmıştır. Şu anda yapının sinema olarak kullanılan kısmı 2019 Kasım ayında yapıda çıkan yangın sonucu çökmeler yaşanmış, yıkık ve atıl kalmıştır. Zemin kat dükkân ve kahvehane olarak kullanılmaktadır. Yapı dönem içerisinde İstiklal Mahkemesi, Sinema Salonu ve Kahvehane olarak kullanılmaktaydı.

Yapıdan gelen izler ve benzer dönem özelliklerinden, yazılı ve görsel kaynaklardan yola çıkılarak yapıda özgün ve mevcut durum olmak üzere iki dönem görülmektedir. Birinci dönem yapının 19.yy mimarlık üslubunu yansıtmaktadır. Bu dönemde yapı bodrum ve zemin kattan oluşmaktadır. Bodrum kata giriş güney cephesinden, zemin kata giriş doğu ve kuzey cephesinden sağlanmaktadır. Zemin katta doğu ve güney dış cephelerinde düz hatlı pencereler üçgen alınlıklarla taçlandırılmıştır. Kat arası geçişler dıştan bordürlerle belirgin olarak verilmiştir. Asıl giriş kapısı doğu cephesindeki at nalı kemerli giriştir. İkinci dönem, 1923-1950 arasında duvarları yığma tavan döşemesi betonarme olarak inşa edilmiştir (Şekil 2).

2.DÖNEM

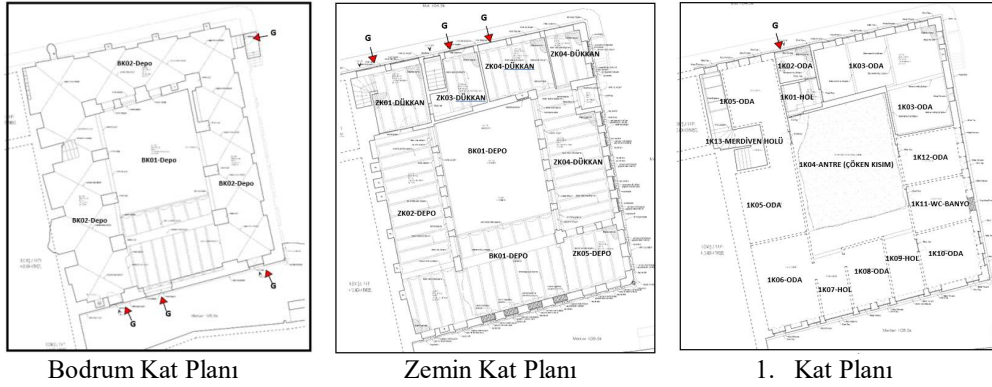
1.DÖNEM

Şekil 2. Yapının dönemleri

1.2. Yapının Mevcut Durumunun Mekansal Özellikleri

Yapı bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Bodrum, zemin ve birinci kat kare planlı ve iç avlulu plan tipidir. Yapının bodrum katına giriş güney cephesinden, birinci katına giriş doğu ve kuzey cephesinden taş kemerli giriş ile sağlanmaktadır, ikinci kata ulaşım kuzey cephesinden sağlanmaktadır. Bodrum kat dikdörtgen form, zemin kat U plan tipi, birinci kat betonarme olarak inşa edilmiştir. Yapının bodrum katına giriş güney cephesinden ve doğu cephesinden, yapının birinci katına giriş doğu ve kuzey cephesinden taş kemerli giriş ile sağlanmaktadır. Kemerli ayakların arasına zamanla bölücü duvar eklenerek farklı birimler haline getirilmiştir. Bodrum kata giriş, yapının güney ve doğu cephesinden sağlanmaktadır. 2 birimden oluşmaktadır. Orta iç avlu kısmı sinema salonu iç kısımlar sinema salonuna ait mekanlardır. Tavanlar çapraz tonozludur. 254.97m² zemin oturma alanına sahiptir. Zemin kat 5 birimden oluşmaktadır. Eklenti duvarlarla farklı birimlere ayrılmış bölümler mevcuttur. Bu birimler ticari amaçla kullanılmaktadır. Zemin kat oturma alanı 229.52m² alana sahiptir. İç avluya bakan kapı ve pencere açıklıkları mevcuttur. Birimlerin tavanı demir kirişli volta döşemedir. Birinci kat 13 birimden oluşmaktadır. Bu kat sonradan eklenmiş betonarme döşemeli kattır. Bu kat yaşam alanı olarak kullanılmıştır. Girişi Kuzey cephesinden sağlanmaktadır. Ortada antre ve çevresinde odalardan oluşmaktadır. Yakın zamanda çıkan yangın sonucu bu katın antre kısmı çökmüştür. Antre kısmı çöktüğü için 8 birime girilememiş olup ölçülememiştir. Birinci kat oturumu 345.11m² oturum alanına sahiptir. Birimlerin tavan döşemesi betonarme döşemedir (Şekil 3).

Şekil 3. Yapının güncel durumuna ait kat planları

1.3. Yapının Mevcut Durumunun Cephe Özellikleri

Yapının güney cephesi bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapı özgün halini günümüzde de kısmen korumaktadır. Cephenin sağında motifli taş sütun bulunmaktadır. Cepheye bodrum kata ait 3 adet metal doğramalı giriş mevcuttur. Cepheye zemin kata ait düz hatıllı, üçgen alınlıklı motifli geçmeli demir korkuluklu özgün pencereler mevcuttur. Cephe yüzeyinde; kararma, çimento esaslı harç, bitkisel oluşum, nemlenme, çatlak izleri, derz boşalması ve kirlenme görülmektedir. Cephe yüksekliği yaklaşık 15m civarındadır. Doğu cephesi zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapı özgün halini günümüzde de kısmen korumaktadır. Cephenin solunda motifli taş sütun mevcuttur. Cepheye zemin kata ait düz hatıllı, üçgen alınlıklı motifli geçmeli demir korkuluklu özgün pencereler mevcuttur. Cepheye zemin kata ait asıl giriş olan at nalı motifli kemerli giriş kapısı mevcuttur. Cephe yüzeyinde; kararma, çimento esaslı harç, bitkisel oluşum, nemlenme, çatlak izleri, derz boşalması ve kirlenme görülmektedir. Cephe yüksekliği yaklaşık 14m civarındadır. Yapının kuzey cephesi zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapı özgün halini günümüzde de kısmen korumaktadır. Cephenin üst kısmında yazlık sinema olarak kullanılan alanda betonarme eklenti mevcuttur. Cepheye 6 adet taş kemer ve metal doğramalara dükkanlara giriş sağlamaktadır. Cephe yüzeyinde; kararma, çimento esaslı harç, bitkisel oluşum, nemlenme, çatlak izleri, derz boşalması ve kirlenme görülmektedir. Cephe yüksekliği yaklaşık 11m civarındadır (Şekil 4).

Şekil 4. Yapının güncel durumuna ait cephe görüntüleri

2.YÖNTEM

Mardin Eski Köşk Sinemasının restitüsyon önerisi kapsamında öncelikle yapıya dair yönelik literatür çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda tarihsel süreç içinde yapı grubunun geçirdiği dönemlere ilişkin bilgi ve belgeler için; arşiv belgeleri, eski fotoğraflar, tarihi ve güncel literatür incelenmiştir. Orijinal mekân çözümlemesi için ise; karşılaştırmalı çalışma ve yapının kendinden gelen izlerden yararlanılmıştır.

2.1. Yapının İşlevsel Dönüşümünün İzlerinin İncelenmesi

2.1.1. Yapının İstiklal Mahkemesi Olarak Kullanımı

Yapılan araştırmalar neticesinde yapı; 25/01/1923 ve 11/05/1923 tarihleri arasında El-Cezire Mahkemesi olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır (Koçin, 2015). Üçüncü Dönem İstiklal Mahkemeleri, 1923 sonrasında kurulan dört mahkemeyi kapsamaktadır. Mahkemelerin adları, görev bölgeleri ve ilgili diğer bilgiler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Ayıntab Milletvekili Kılıç Ali Bey ve Cebelberek Milletvekili İhsan Bey, Adana Milletvekili Zekai Bey’in verdiği önerinin kabul edilmesiyle 2 Aralık 1920 (02.12.1336) tarihinde Meclis’e gönderdikleri yazıda İstiklal Mahkemesi üyelerinden birinin hasta olduğundan ve görevini yerine getiremediğinden bahsederek Ankara İstiklal Mahkemesine dördüncü bir üye seçilmesine dair önerge vermişlerdir. Önerge, 4 Aralık 1920 (04.12.1336) tarihinde kabul edilmiş ve üye seçimine geçilmiştir. Seçim üç aşamada yapılmıştır. 114 milletvekilinin katıldığı ilk turda 10 milletvekili çekimser kalmıştır. Kütahya Milletvekili Cevdet Bey (61), Çorum Milletvekili Siddık Bey (58) oy alarak ilk turda çoğunluğu sağlamışlardır. İkinci turda Nafiz Bey (51), üçüncü turda ise yeterli oy sayısına göre Maraş Milletvekili Tahsin Bey (38), Denizli Milletvekili Yusuf Bey (38), Mardin Milletvekili Necib Bey (29), Ergani Milletvekili Sırrı Bey (26), Bilecik Milletvekili Hamdi Bey (25) üyeliğe seçilmişlerdir.

Şekil 5. Mardin istiklal mahkemesinde ‘Mehmed Necip GÜVEN’ milletvekili görev yapmıştır. Üyelerin Seçimi ve Seçilen Üyelerin Biyografileri (Mardinde göreve atanan Necip Bey)

Mahkeme Adı	Görev Bölgeleri	Kuruluş Mevzuatı	Kaldırılış Mevzuatı
ElCezire İstiklal Mahkemesi	Diyarbakir, Mardin, Urfa,Siverek, Elazığ, Malatya	25/01/1923 tarihli 335 numaralı Meclis Kararı	11.05.1923
İstanbul İstiklal Mahkemesi	İstanbul	08/12/1923 tarihli 50 numaralı Meclis Kararı	30/01/1924 tarihli 69 numaralı Meclis Kararı
Şark İstiklal Mahkemesi	Harekât-I Askeriye Mintikası	04/03/1925 tarihli 117 numaralı Meclis Kararı	07.03.1927 (Görev süresi uzatılmadığından)
Ankara İstiklal Mahkemesi	Harekât-ı Askeriye Mntıkası Haricinde Kalan İller	04/03/1925 tarihli 117 numaralı Meclis Kararı	07.03.1927 (Görev süresi uzatılmadığından)

Tablo 1. Üçüncü Dönem İstiklal Mahkemeleri (Koçin, 2015).

3.1.2. Yapının Sinema Olarak Kullanımı

Mardin Halkevi Sineması, şehirdeki “kültür açıklarını doldurmak” amacıyla 23 Şubat 1934 yılında açılmış ve Halkevi bünyesinde sinema gösterimleri 1938 yılında yapılmıştır. Mardin Halkevi Broşürü’nde de “Mardin halkı henüz daha tiyatro ve sinema gibi bedii ve kıymetli terbiye vasıtalarını yaşatmıyorlardı... Bütün bu söylediklerimizin en açık misali, birkaç sene evvel Mardin’de açılmış olan sinemanın yaşayamamasıdır” ifadeleriyle 1935 yılından birkaç yıl önce kentte bir sinemanın olduğu, ilgisizlikten dolayı kapandığı açıklanmaktadır. 1948-1951 yılları arasında gazetelerde hem Mardin Halkevi Sineması hem de Şehir Sineması ile ilgili haberler yapılmıştır. 1948 yılında yaz aylarında Mardin Halkevi’nin terasında film gösterimleri yapılmaya devam etmiştir. 10 Aralık 1948 tarihinde Ulus Sesi Gazetesi’nde yayımlanan Işıldak sütununda “Sinema” başlıklı haberde Mardin’e sinemanın 1928’de geldiği fakat “eski, bozuk ve mevzusuz filmler” yüzünden rağbet görmediği bu nedenle “sinemanın” projeksiyon makinasının Diyarbakır’a nakil edildiği yazılır. Haberde on yıl sonra tekrar sinemaya kavuşan Mardin’de yine “ucuz, mevzusuz ve halkın ruhunu okşamayan filmler gösterildiği iddia edilip, bu nedenle habere göre “haklı olarak” sinemanın gözden düştüğü ve gecede on seyircinin bile filmleri izlemediği ifade edilir. Habere göre Mardinlilerin sinemaya rağbet etmemesinin nedeni sinemaya karşı ilgisizlikleri değil, kötü filmlerin gösterilmesidir (Mardin Halkevi Broşürü, 1938)(Şekil 6-7).

Şekil 6. (Köşk Sineması,1985)

Şekil 7. (Eski Köşk Sineması,2020)

2.2. Yapının Mekânsal Dönüşümünün İzlerinin İncelenmesi

Yapının mekânsal dönüşümü, karşılaştırmalı olarak örnek alınan yapılar kapsamında incelenmiştir. Bu kapsamda yapı Arasta Kapalı Çarşı ve Her Yerde Sanat Derneği ile yapı karşılaştırılarak yapının mekânsal dönüşümüne dair bir takım sonuçlara varılmıştır. Yapıda tahminlere göre iç avlulu gezemek alanı görülmektedir. Ayrıca üst katlarda avluya bakan kapı ve pencere üslupları Arasta çarşısı ve Eski sinema’da da görülmektedir (Şekil 8-9)

Arasta Kapalı Çarşısı: *Sarı alanda eklenti betonarmeler kaldırıldığında iç avlulu, sağda ve solda dükkanlar görülmektedir.*Kırmızı alanlar dükkan olduğu görülmektedir.*Yeşil alanlar; Taş bingi ile üst katta gezinti alanı oluşturulmuş.

Eski Köşk Sineması: Sarı alanda eklenti betonarmeler kaldırıldığında iç avlulu etrafında odalar görülmektedir.

Şekil 8. Arasta Kapalı Çarşısı ve Eski Köşk Sineması'nın karşılaştırılması sonucu gezemek alanlarının ve kapı-pencere usulplarının belirlenmesi

Arasta Kapalı Çarşısı:

*Yeşil alanlar üst kattaki kapı ile avlu kısmına geçişte Taş bingi ile oluşturulan gezemek görülmektedir. Günümüzde taş bingiler görülmekte ama gezemek betonarme tabliye olarak değiştirilmiştir.

Eski Köşk Sineması:

*Yeri izi belli olan gezemek izi görülmektedir.

Şekil 9. Arasta Kapalı Çarşısı ve Eski Köşk Sineması'nın karşılaştırılması sonucu gezemek alanlarının ve kapı-pencere usulplarının belirlenmesi

Yapıda volta ve donatısız kemerli döşeme uygulamaları olduğu tahmin edilmektedir (Şekil 10).

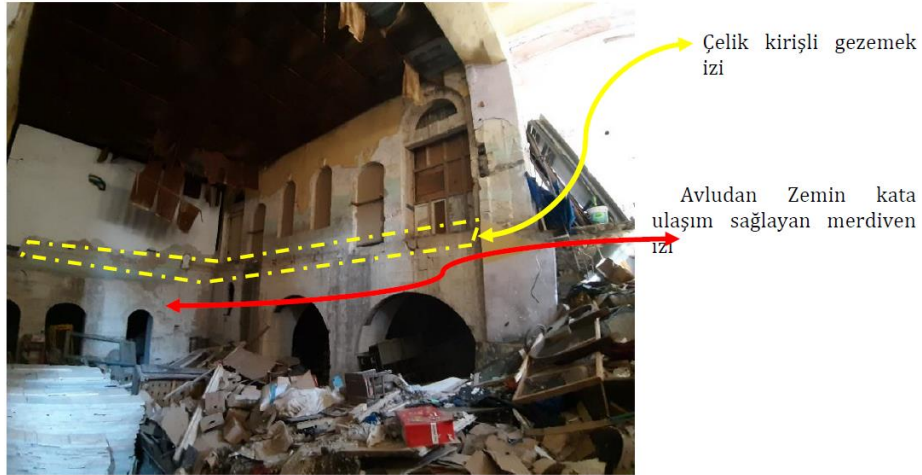
Her Yerde Sanat Derneği(Mardin,Savurkapı,131 ada,9 parsel)

Eski Köşk Sineması

Şekil 10. Volta ve Donatısız Kemerli Döşeme Uygulamaları

Bodrum katta; yeri, izi ve malzemesi belli olup yapıdan gelen bilgilerle tamamlanan gezemek, taş merdiven, kemer ayağı, çapraz tonoz, tepe penceresi, zemin döşemesi bulunmaktadır (Şekil 11).

Şekil 11. Eski Köşk Sineması gezemek ve merdiven izleri

Zemin kat planında yeri, izi ve malzemesi belli olup yapıdan gelen bilgilerle tamamlanan demir kirişli volta döşeme, gezemek, zemin döşemesi, kapı açıklığı, pencere açıklığı bulunmaktadır. Karşılaştırmalı çalışmalar sonucu bilinen ahşap kapı, ahşap pencere, bulunmaktadır. Birinci kat planında yeri, izi ve malzemesi belli olup yapıdan gelen bilgilerle tamamlanan zemin döşemesi, taş merdiven, bölücü duvar bulunmaktadır. Karşılaştırmalı çalışmalar sonucu bilinen ahşap kapı, ahşap pencere, ahşap kirişlemeli döşeme bulunmaktadır (Şekil 12).

Odanın Tavan Fotoğrafi
Mardin / Artuklu / 344 Ada-3 Parsel

Odanın Dış Görünüşü

Şekil 12. Karşılaştırmalı Sonucu Tamamlanan Ahşap Kirişlemeli Döşeme (Cumhuriyet Dönemi Eki).

Güney cephesinde yeri, izi ve malzemesi belli olup yapıdan gelen bilgilerle tamamlanan moloz taşları, tepe penceresi bulunmaktadır. Karşılaştırmalı çalışmalar sonucu bilinen ahşap kapı, ahşap pencere, silme taşı bulunmaktadır. Doğu cephesinde Yeri, izi ve malzemesi belli olup yapıdan gelen bilgilerle tamamlanan moloz taşları, tepe penceresi ve pencere denizlikleri bulunmaktadır. Karşılaştırmalı çalışmalar sonucu bilinen ahşap kapı, ahşap pencere, silme taşı bulunmaktadır. Kuzey cephesinde yeri, izi ve malzemesi belli olup yapıdan gelen bilgilerle tamamlanan cephe kesme taşları, tepe penceresi, giriş basamakları bulunmaktadır. Karşılaştırmalı çalışmalar sonucu bilinen ahşap kapı, ahşap pencere, silme taşı bulunmaktadır (Şekil 13).

Şekil 13. Karşılaştırmalı sonucu örnek alınan ahşap pencereler ve kapılar

Yeri, izi ve malzemesi belli olup yapıdan gelen bilgilerle tamamlanan cephe kesme taşları, moloz taşları, bodrum katta iki kemer açıklığı, gezemekler bulunmaktadır. Karşılaştırmalı çalışmalar sonucu bilinen ahşap kapı, ahşap pencere, silme taşı, toprak dam, dükkanlar arası bölücü duvarlar ve ahşap kirişleme bulunmaktadır. Mimari gereklilik sonucu tamamlananlar; gezemek demir korkulukları bulunmaktadır. Yeri, izi ve malzemesi belli olup yapıdan gelen bilgilerle tamamlanan cephe kesme taşları, moloz taşları, taş merdiven, avludan ZK01 No'lu Dükkâna geçiş sağlayan kapı açıklığı, gezemekler bulunmaktadır. Karşılaştırmalı çalışmalar sonucu bilinen ahşap kapı, ahşap pencere, silme taşı, toprak dam ve ahşap kirişleme bulunmaktadır. Mimari gereklilik sonucu tamamlananlar; gezemek demir korkulukları bulunmaktadır (Şekil 14).

Mardin Arasta Baharatçılar Çarşısı

*Dükkanlar arası bölücü duvar

*Dükkan kapı doğraması

Şekil 14. Karşılaştırma sonucu tamamlananlar

3.BULGULAR

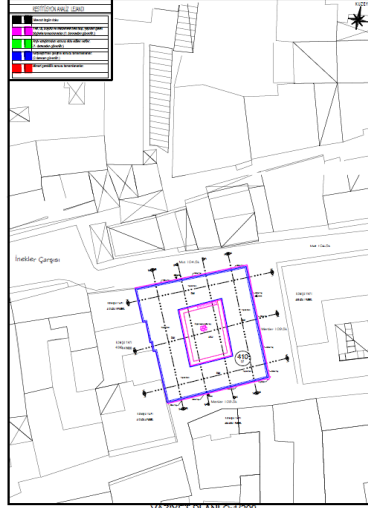
Mardin Eski Köşk Sinemasının restitüsyon önerisi kapsamında öncelikle yapıya dair yönelik literatür çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda tarihsel süreç içinde yapı grubunun geçirdiği dönemlere ilişkin bilgi ve belgeler için; arşiv belgeleri, eski fotoğraflar, tarihi ve güncel literatür incelenmiş incelenmiştir. Orijinal mekân çözümlemesi için ise; karşılaştırmalı çalışma ve yapının kendinden gelen izlerden yararlanılmıştır. Aşağıda yapıya dair önerilen restitüsyon projesinin lejantı yer almaktadır (Şekil 15).

■	■	Mevcut özgün doku
■	■	Yeri, izi, boyutu ve malzemesi belli olup, yapıdan gelen bilgilerle tamamlananlar,(1. dereceden güvenilir.)
■	■	Arşiv araştırmaları sonucu elde edilen veriler. (1. dereceden güvenilir.)
■	■	Karşılaştırmalı çalışma sonucu tamamlananlar. (2.derecen güvenilir.)
■	■	Mimari gereklilik sonucu tamamlananlar.

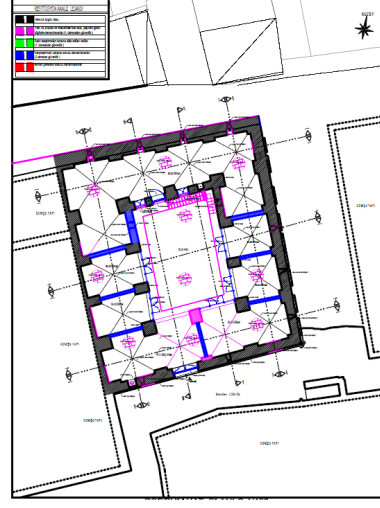
Şekil 15. Yapıya dair hazırlanan restitüsyon lejantı

3.1. Kat Planları Restitüsyonu

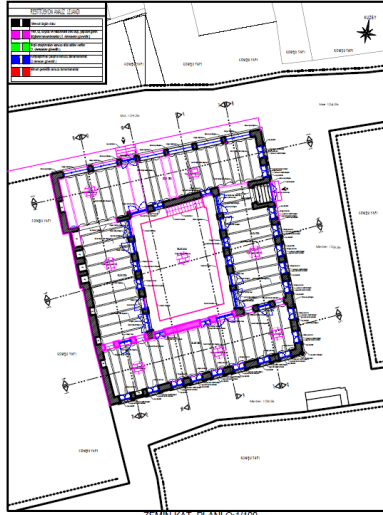
Yapıda orijinal mekân çözümlemesi için ise karşılaştırmalı çalışma ve yapının kendinden gelen izlerden yararlanılmış ve bu kapsamda plan restitüsyon önerisi sunulmuştur (Şekil 16-19).

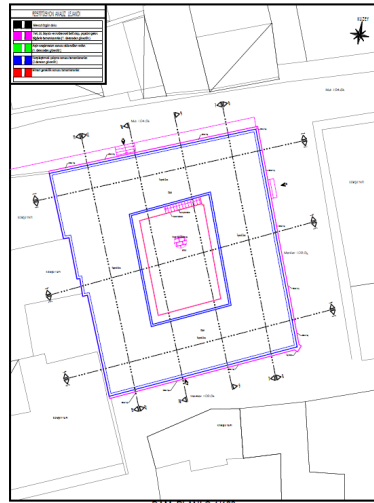
Şekil 16. Vaziyet planı restitüsyonu

Şekil 17. Bodrum kat planı restitüsyonu

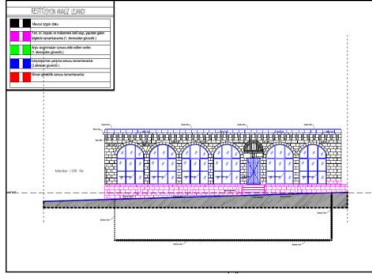
Şekil 18. Zemin kat planı restitüsyonu

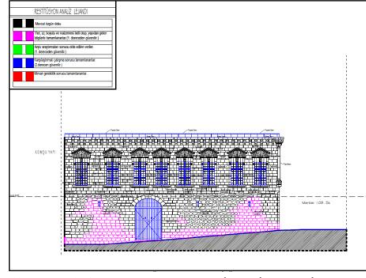
Şekil 19. 1.kat planı restitüsyonu

3.2. Cephe Restitüsyonu

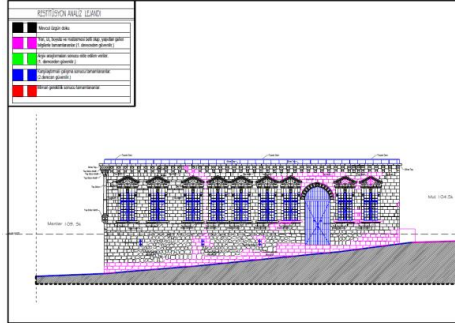
Yapıda orijinal mekân çözümlemesi için ise karşılaştırmalı çalışma ve yapının kendinden gelen izlerden yararlanmış ve bu kapsamında cephe restitüsyon önerisi sunulmuştur(Şekil 20-22)

Şekil 20. Kuzey cephesi restitüsyonu

Şekil 21. Güney cephesi restitüsyonu

Şekil 22. Doğu cephesi restitüsyonu

4. Sonuç

Günümüzde Mardin’de sosyo-kültürel bağlamda kentin ikonik bir sembolü olarak kabul edilen ancak literatürde pek yer verilmeyen Eski Köşk Sineması Binası, son yıllarda yapı malzemelerinin bozulması, yapının bazı bölümlerinin yıkılarak yok olması gibi problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu çalışmada geleneksel kagir bir yapı olan Mardin Eski Köşk Sinemasının işlevsel, mekânsal ve yapısal dönüşümünün izleri incelenerek, yapının özgün konumuna dair bir restitüsyon önerisi sunulmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgular Mardin Eski Köşk Sineması’nın Mardin kenti için yer kimliğini, aidiyet duygusunu artıran bir yapı olduğunu göstermektedir. Mardin Köşk sineması Mardin halkı için geçmiş anılarını, anılarını, sosyo-kültürel düzeylerini, medeniyetlerini yansıtan bir sergi görevi üstlendiği için için yapının yaşatılması toplumda bireysel ve kolektif hafızanın sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır. Yapının sürdürülebilirliğinin sağlanması da toplumda yer ve aidiyet duygusunu güçlendirecektir. Bu bağlamda çalışmada elde edilen bulgular ; literatürde çeşitli çalışmalarda özellikle vurgulanan, “tarihi bir kentteki insanların hafızasında yer edinmiş, o yere ait olma hissini uyandırıp kolektif hafızanın sürdürülebilirliğini sağlayan her yapı şehrin kimliğinin bir parçasını oluşturan bir unsur olup, bu yapıların korunması ve yaşatılması o kentin kimliğinin güçlenmesine katkı sağlayacaktır”(Steele, 1981) çağrısına destek olmaktadır Böylece Mardin Eski Köşk Sineması’na unsurların farkına varılarak ve güçlendirilerek Mardin kentine dair kimlik güçlendirilecektir.

önüne geçilerek mimari hatıraların kaybı önleceği umulmaktadır. Bu kapsamda Mardin'in kültürel tarihinde önemli bir yeri olan bu yapının yaşatılması kapsamında, mimari özelliklerinin bütünüyle ortaya konulması son derece önemlidir.

Kaynakça

Acar, A. İ. (2019). "Tarihi Yapıların Korunması Ve Yeniden İşlevlendirilmesinde Çok Yönlü Değerlendirme: Niğde Ulukışla Öküz Mehmet Paşa Külliyesi Örneği". *Artium*, (1),23-34.

Akin, E. S. (2018). Conservation and Rehabilitation in Historical Urban Centres: Halit and Gaziosmanpaşa 22nd Street, Tokat. **Iconarp International J. of Architecture and Planning**, 6, 274-303.

Araújo, E. França, K. Araújo, E. ve Souza, H. (2009). **A restauração do Teatro Municipal de Ouro Preto**. MG. Rem-revista Escola De Minas, 62.

Bilgiç, M. ve Erdem, A. (2020). Ayvalık, Georgala (Yorgola) Han'ın Mimari Kurgusu, Koruma Sorunları Ve Yeniden Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme. **Megaron Dergisi**,15 (4), 624-638.

Bulut, M. (2018). Aksaray Sultan Hanı Avlu Taçkapısı Bir Restitüsyon Denemesi. **Journal of Turkish Studies**, 13, 235-250.

Brandi, C. (2005). **Theory of Restoration, Trans.** Cynthia Rockwell, Nardini Editore/Istituto Centrale Per Il Restauro, Firenze.

Croci, G. (2000). General Methodology for The Structural Restoration of Historic Buildings: **The Cases of the Tower of Pisa and The Basilica of Assisi**. **Journal of Cultural Heritage**. 1, 7-18.

Çakmak, Ş. (2019). Tire Yalınayak Hamamı Restorasyonu ve Yapıya İlişkin Yeni Bulgular. **Sanat Tarihi Dergisi**, 28 (1), 1-21.

Dal, M. ve Öcal, A. D. (2013). Limestone Used in Islamic Religious Architecture from Istanbul and Turkish Thrace, **METU Journal of the Faculty of Architecture**, METU. JFA.2013/1 (30:1), 29-44.

Dalkılıç, N. (2010). Tarihi Yapıların Restorasyon Uygulamalarında Geleneksel Yapım Tekniklerinin Kullanımı: Mardin Tekke Cami-Şah Sultan Hatun Medresesi Restorasyonu. **Mimarlıkta Malzeme Dergisi**.17, 46-60.

Günaydin, M., Demirkir, C., Altunişik, A.C., Gezer, E. D., Genç, A. F. ve Okur, F. S. (2021). Diagnosis and Monitoring of Historical Timber Velipaşa Han Building Prior to Restoration. **International Journal of Architectural Heritage**, ().

Hummon, D. M. (1992). **Community Attachment**. New York, NY: Plenum Press.

Karataş, L., Alptekin, A. ve Yakar, M. (2022a). **Restitution Suggestion for Mardin Tathdede Mansion**. 4th Advanced Engineering Days, 61-63.

Karataş, L., Alptekin, A. ve Yakar, M. (2022b). **Documentation of Mardin Kadife Ertem Mansion's Architectural Characteristics**. 4th Advanced Engineering Days, 58-60.

Karataş, L., Alptekin, A. ve Yakar, M. (2022c). Elimination of Unqualified Additions that Distort the Silhouette of the Historical Places: Artuklu Example. **Advanced Land Management**, 2 (2), 89-98.

Küçükkaya, G., Dal, M. ve Umaroğulları, G. (2006). Antique Building Stone in Eastern Thrace Basin in Istanbul, 2nd Plenary Meeting And Field Trip of Project IGCP-521 on Black Sea – **Mediterranean Corridor During the Last 30KY;UNESCO-IUGS-IGCP**, 20-28 August 2006, Odessa/UKRAINE, 100-102.

Karadayı Yenice, T. ve Gören, B. (2019). Debre Fatih Sultan Mehmed (Hünkâr) Camisi. **Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi**, 8 (2), 235-260.

Kazaz, E. (2021). İbrahim Paşa Mahallesi'nde Bir Grup Geleneksel Erzurum Evi Üzerine Plan Restitüsyonu Denemesi. **Megaron**, 16(2), 271 - 285.

Kourdou, I. ve Cherradi, T. (2016). Restoration of Built Heritage: Case Study of Earth Constructions-Tiznit. **In International Journal of Engineering Research in Africa**, 25, 133-141.

Koçin, A. (2015). **İstiklal Mahkemeleri**. 1. Cilt, TBMM: Ankara.

Lynch, K. (1960). **The Image of the City**. Cambridge, MA: MIT Press.

Mardin Halkevi Broşürü (1938). Mardin Eski Köşk Sineması, Mardin.

Michelson, W. M. (1976). **Man and His Urban Environment: A Sociological Approach, With Revisions**. New York, NY: Addison-Wesley Professional.

Oliveira, F. ve Bonfim, V. (2019). **Façades of an Iconic Building in Sao Paulo**. Brazil: Assessment for Restoration Design: An Interdisciplinary Approach.

Pérez, G. F., Rubio de, H. P., Ordóñez, M.M., Morales, C. M. J. ve Rodríguez, L. C. (2013). Sustainable Restoration of Traditional Building Systems in the Historical Centre of Sevilla (Spain). **Energy and Buildings**. 62(), 648–659.

Relph, E. (1976). **Place and Placelessness**. New York, NY: Pion.

Salah Ouf, A. M. (2001). Authenticity and the Sense of Place in Urban Design. **Journal of Urban Design**, 6 (1), 73–86.

Shamsuddin, S. ve Ujang, N. (2008). Making places: The Role of Attachment in Creating the Sense of Place for Traditional Streets in Malaysia. **Habitat International**. 32 (3), 399-409.

Steele, F. (1981). **The Sense of Place**. Boston, MA: CBI Publishing.

Şenalp, M. ve Beycan, A. D. O. (2019). A Restoration Criticism of Historical Buildings According to Thermal Comfort Conditions Through Ali Gav Madrasah. **ICONARP International Journal of Architecture and Planning**. 7(2), 385 – 409.

Yao, Y. ve Xiang, M. (2021) The Preservation, Renewal and Cultural Remolding of Industrial Heritage Under the Background of Urban Double Construction: A Case Study of Jinling. **Open Journal of Social Sciences**. 9, 243-253.

Ujang, N. ve Zakariya, K. (2015). The Notion of Place, Place Meaning and Identity in Urban Regeneration. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**. 170, 709–717.

Zhu Yun (2011). Research The Traditional Building Materials in Restoration of Huishan Ancient Town. **Applied Mechanics and Materials**. 71-78.

Zandieh, M. ve Seifpour, Z. (2019). Preserving Traditional Marketplaces as Places of Intangible Heritage for Tourism. **Journal of Heritage Tourism**. (),1-11.